

Чому сьогодні цікаво читати Гоголя?

Микола Гоголь. Етюд В. Тропініна.

Тарас Шевченко

Гоголю

За думою дума роєм вилітає;
Одна давить серце, друга роздирає,
А третя тихо, тихесенько плаче
У самому серці, може, й Бог не бачить.
Кому ж її покажу я,
І хто тую мову
Привітає, угадає
Великеє слово?
Всі оглухли – похилились
В кайданах... байдуже...
Ти смієшся, а я плачу,
Великий мій друже.
А що вродить з того плачу?
Богилова, брате...
Не заревуть в Україні
Вольнії гармати.
Не заріже батько сина,
Свої дитини,
За честь, за славу, за братерство,
За волю України.
Не заріже: викохає
Та й продасть в різницю
Москалеві. Цебто, бачиш,
Лепта удовиці
Престолові-отечеству
Та німоті плата.
Нехай, брате. А ми будем
Сміятися та плакати.

30 декабря 1844, С.-Петербург

Рольф Гебнер, США:

«Специфіка художнього світобачення, як і народно-поетична основа його творчості, у порівнянні дають змогу зробити висновок, що Гоголь був для Довженка взірцем. <...> «Тарас Бульба» був для Довженка ідеальним прикладом народного епосу».

(Довженко і світ. Зб. – К., 1984. – С. 24)

Юрій Іллєнко, автор сценарію і постановник фільму «Вечір на Івана Купала» (1968):

«В основу нашого підходу до екранізації було покладено таке міркування: досить прочитати перше слово, першу фразу великого письменника, як ти входиш у незвичайний і стрункий світ – творіння розуму генія, а фільм – результат зустрічей у цьому світі».

(«Новини кіноекрана». – 1969, № 7)

Іван Драч, поет:

«Майже марсіанський пейзаж з величезним страшним яром дихає чимось рідним і знайомим. Чим? Таємничим Гоголем? Вітряними млинами дитинства? Тією стародавньою Україною, яку неможливо відтворити і яка таїться в глибині серця митця і так боїться необережного дотику? Порита ярами земля, далека в об'єктиві і часі – знаменитий гоголівський пейзаж, уже кінопейзаж. І якщо пасторальна ідилія першої частини вимагала присутності розкішної зелені, Дніпра, неба, – то жорсткі фантастичні акорди наступних частин відтворюють трагічний кіносвіт, споріднений духом з Ієронімом Босхом.

(Кали художник щедрий. Поетичне кіно: заборонена школа. – К., 2001)

Роман Корогодський, кінокритик:

«Найбільш істотно розробленим і змістовно багатим виявився історичний «штрек» <...> Зовні такий поворот теми може здатися свавільною забаганкою автора. Мовляв, підміна Гоголя власними медитаціями на історичну тему. Якщо глибше заглянути в сутність речей, то виявиться, що

Ілленко йде від Гоголя і за Гоголем, який вперто шукав місця у світовому історичному процесі для свого народу. Не відходячи від духу Гоголя, по-своєму відкрив його в новій якості». (Глибокий екран режисера Ілленка. – «Жовтень». – 1970, № 2)

Лев Аннінський, літературознавець, Москва:

«Всі ці сюрреалістичні пристрасі, місячні видіння, що змінюються відчайдушним буянням кольору, карликові вітряки, попи, що сидять зозулями на деревах, всі ці зелені, золоті, фіолетові та інші безодні – ніщо інше, як колекція картинок. Іван Драч писав, що фільм Ілленка духом споріднений з Ієронімом Босхом. Не знаю. По-моєму, це не Босх, а вишитий гладдю чорний кіт з очима-гудзиками». (Три звена. «Искусство кино». – 1971, № 9)

Михайло Блейман, кінознавець, Москва:

«Зануївши казку в історичну реальність, автори фільму, насиченого фантастикою, позбавили казковості його зміст. Навіть більше, домашнього, сільського, українського чорта, якого в іншій повісті Гоголя коваль Вакула тягає за хвіст, Ю.Ілленко перетворив у символічний образ все-світнього зла».

(Архаїсти или новаторы? // О кино – свидетельские показания. – М.: 1973. – С. 516)

Януш Газда, кінознавець, Варшава:

«Уява Ілленка нелегко піддається правилам, вона шалена, розбурхана, ніби барокова, з легкістю перетинає кордони реалізму, вдається до візії поетично-казкових, нестримна у своїй метафоричності й символіці. Особливо виразно втілено це у «Вечорі на Івана Купала» за мотивами оповідання Миколи Гоголя».

(Cienie zapomnianych przodków. // Sztuka na wysokosci oczu. – Film i antropologija. – Polska Akademia Nauk. Instytut Sztuki)

Вадим Ілленко, кінооператор:

«Зображально-пластичний ряд фільму було розроблено спираючись на дві риси творчості Гоголя – буйну мальовничість і незбагненний сілав фантастики й реальності. Унікальний матеріал дозволяв розробити драматургію кольору <...> У фільмі існують і паралельно розвиваються кілька тем, виражених виключно зображально-пластичним рядом. Поліфонічне злиття цих кольорових тем, які у відповідні моменти працюють на драматургічно-сміслові акценти, і утворює, на мій погляд, наскрізну кольорову драматургію зображального ряду фільму».

(Досвід роботи над зображально-пластичним рядом кінофільму «Вечір на Івана Купала». «Кіно-Театр». – 2002, № 3)

Висновок кваліфікаційної комісії семінару кінооператорів СРСР, 1968:

«Роботу оператора Вадима Ілленка у фільмі можна розглядати як антологію найкращих досягнень української операторської школи й поставити в один ряд зі світовими досягненнями операторського мистецтва».

Юрій Ілленко, режисер, оператор, письменник:

«Вечір на Івана Купала» – це міфологічна історія України. Він з'явився тоді, коли про Грушевського відкрито не говорили, заборонено було».

(Доповідна Апостолові Петру).

Кадр з фільму «Вечір на Івана Купала».
Режисер Юрій Ілленко. 1968.

П. Брюнель, редактор «Словника міфів у літературі»:

«Первісний міф народжується з таїнства буття й неможливості логічно його пояснити, йому притаманна, сказати б, абсолютна іманентність. Інший характер має міфологія пізніших часів, зокрема в літературі й мистецтві: тут міфотворчість набуває інтенційованості, а самий її акт тією чи іншою мірою стає усвідомленим і цілеспрямованим».

(Дмитро Наливайко. Теорія літератури і компаративістика. – К.: 2006. – С. 237)

Ігор Золотуський, літературознавець, Москва:

«История его литературного и житейского возвышения, почти скачка есть феномен, но для Гоголя естествен. Он естествен для его таланта и воли, а также незаурядного умения повелевать обстоятельствами».

(Гоголь. – М.: 2007. – С. 117)

Юрій Барабан, літературознавець, Москва:

«Гоголь дивився на Петербург очима людини з національної окраїни. <...> У Гоголя немає Пушкінського замилювання Петербургом, місто постає перед ним у вигляді «накиданих одне на одне будинків, гримких вулиць, киплячої меркантильності» <...> Розвиток гоголівського образу імперської столиці йде від природничо-метеорологічних спостережень <...> до містичного хаосу, де все дихає оманю, олжею, до жахливої загадковості міста-фантома, в якому владарює чортівня, де «сам демон за-свічує лампи для того тільки, щоб показати все не в справжньому вигляді».

(«Коли забуду тебе, Єрусалиме...». – Харків.: 2001. – С. 42).